

KAIKENLAISTA MATERIAA

Ruumis oli 1990-luvun kulttuurintutkimuksen puhutuimpia käsitteitä: julkaisu toisensa jälkeen tutki ruumiin maantiedettä, ruumiskäsitysten historiallisuutta, ruumista tekstinä tai kulutuskulttuurisena kategoriana. Tämä ”ruumisbuumi” tai ”ruumiskäännös” – jossa on suomen kielessä eittämättä hieman morbidi sivumaku – nosti kehollisuuden ja materiaalisuuden keskeisiksi ja vakavasti otettaviksi tutkimuskysymyksiksi pohtien niin aistimellisuuden merkityksiä, ruumiiden sukupuolitettuja, seksualisoituja ja rodullistettuja merkkejä kuin mieli–ruumis-jaon ideologisia perustojakin. Elokuvatutkimuksessa pohdittiin muun muassa ”elokuvalaisia ruumiita”,¹ toimintaelokuvien ruumiillisuuksia,² queer-ruumiillisuuksia,³ maskuliinisia ruumiita,⁴ puvustusta,⁵ lääketieteellisiä ruumiin kuvauksia⁶ ja median aineettomia sylejä.⁷

Akateemisena trendinä ruumisbuumi ei kenties enää ole aivan kuumimmillaan, mutta aineistoina ja tutkimuskysymyksinä ruumis on yhä mitä tukevimminkin keskuudessamme. Ruumis on mediakulttuurissa yhtäältä ylinäkyvä – ajatellaan sitten musiikkivideoiden tyyliteltyjä ja kiiltäviä puolialastomia ruumiita, suosittujen televisiosarjojen *C.S.I.* ja *C.S.I. Miami* speaktaakkeli-maisia sukelluksia ruumiin pinnan alle, valtimoihin, onteloihin ja sisäelimiin, *Hurjan muodonmuutoksen* televisioituja kauneusleikkauksia tai ”professori” Günther von Hagensin anatomisia *Körperwelten / Bodyworlds* -näyttelyitä, joissa muovikäsitellyt ihmisruumiit paljastavat kaikki ihon alaiset kerroksensa vastaavaan tapaan kuin 1800-luvun vahakuissa.⁸

Toisaalta ruumiiden, materiaalisuuden ja aistimellisuuden pohtimisessa on audiovisuaalisen kulttuurin saralla vielä paljon puuhaa: Elokuvatutkimus on tavannut keskittyä katseeseen ja katsomiseen, mikä on merkinnyt etenkin psykosemiotiikan viitekehityksessä katsomiskokemuksen erittelyä elokuvatekstin rakentamina asemina pikemmin kuin vaihtelevina aisti- ja tunnekokemuksina. Vastaavasti kognitiivista elokuvateoriaa on syytetty mekanistisuudesta ja aistikokemusten välisten erojen unohtamisesta.⁹ Ruumiin materiaalisuus livahtaa yllättävän helposti taka-alalle myös representaatioita pohdittaessa eli korostettaessa mediakuvia ja -kuvastoja sekä niiden tapoja rakentaa ymmärryksiä meistä ja muista: keskustelu saattaa koskea ruumiita ja niiden kuvauksia, mutta näiden ruumiiden lihallisuus onkin eri kysymys.

¹ Shaviro 1993.

² Tasker 1993; Jeffords 1994.

³ Straayer 1996.

⁴ Cohan ja Hark (toim.) 1993.

⁵ Gaines ja Herzog (toim.) 1990; Bruzzi 1997.

⁶ Cartwright 1995.

⁷ Sihvonen 1996.

⁸ Ks. www.bodyworlds.com/. Linkki tarkistettu 15.11.2004.

⁹ Näistä keskusteluista ks. *Lähikuvan* numerot 1/2000, 2/2002 ja myös 2/2003.

Ruumiin unohtaminen tai suoranainen hylkääminen on eksplisiittistä paljossa Internetin tutkimuksessa, jossa viestinnän ruumiittomuus on yhdistetty monella tasolla vapauteen ja kokeilumahdollisuuksiin.

Ruumis, media ja materia ovat tämänkertaisen *Lähikuvan* keskeisiä kysymyksiä, joita puretaan kahden teeman kautta: numeron kolme tutkimusartikkeliä pohtivat ruumiillisuuden ja Internet-tekstien suhteita, ruumiin ja aistimellisuuden kuvauksia niin verkkosivuilla, keskusteluissa kuin netiteemaisissa romaaneissakin. Artikkelit toteavat eri aineistoistaan ja tutkimuskysymyksistään käsin, ettei ajatukselle Internetistä ”ruumiittomana tilana” ole juuri perusteita, mutta siinä esitetyt ruumiillisuudet saattavat olla paikoin yllättäviä. Numeron toiseen teemaan – muotiin, kulutuskulttuurin iloihin ja yhdysvaltalaisetelevisiossa roisista seksuaalisuuden esittämisestä tunnettuun *Sinkkuelämää*-sarjaan – keskittyy puolestaan kolme katsausta ja kirja-arvio.

Nuorten ruumisesityksiä pohtiva Marjo Laukkanen tarkastelee artikkelissaan tapoja, joilla sukupuoli tulee kerrotuksi ja kuvatuksi verkkoyhteisöissä. Laukkanen erottelee dem.fi:n keskustelusivustosta ja (tästä riippumattomasta) Demix-kuvagalleriasta neljä erilaista, joskin risteytyvää esitysmuotoa, ulkonäkö-, teini-, identiteetti- ja seksiruumiin, joiden kautta käyttäjät esittävät ruumiillisuuksiaan ja suhteutuvat toisiin yhteisön jäseniin. Verkkoyhteisötutkimus on usein painottanut kasvottomuuden ja anonymiteetin mahdollistamaa ilmaisuvapautta, mutta artikkeli osoittaa, että tavat suhtautua toisten ruumiskuvauksiin voivat olla joustavampia kuvallisten kuin sanallisten representaatioiden kohdalla.

Sanna Harakkamäki pohtii artikkelissaan syömishäiriöihin keskittyvien, niitä elämäntapana esittelevien ja edistävien verkkosivujen tapoja kuvata naisruumista ja syömishäiriön kokemuksia. ”Pro-ED” (eli Pro Eating Disorder) -sivustot sekä kierrättävät opinkappalemaisista lauseista, rukouksista ja psalmeista että mahdollistavat syömishäiriöiden kollektiivisen pohdinnan. Pro-ED-sivut myös kehystävät kuvagallerioissaan median ruumisihanteita uusilla tavoilla: kun äärihoikkien naisten ”glamour”-kuvat rinnastetaan rujiin nälkäkuviin, ei vaikutelma ole varmaankaan sama kuin valtamedian piirissä. Harakkamäkeä kiinnostaa, millaisia tiloja nämä sivustot tarjoavat nuorten syömishäiriöisten naisten itserepresentaatioille ja millaisia ulottuvuuksia sivustot tuovat ilmiöstä käytävään julkiseen keskusteluun.

Numeron kolmannessa artikkelissa Anna Moring pohtii queerin Internetin muotoutumista Jeanette Wintersonin romaanissa *The PowerBook* ja Kate Bornsteinin ja Caitlin Sullivanin teoksessa *Nearly Roadkill*. Moring pohtii kertomusten tapoja kuvata sukupuolen, identiteetin ja halun epänormatiivisia suhteita Internetin viitekehityksessä. Sitomalla romaanien kuvaamat queerit tilat ja halut Internetistä käytyyn queer-poliittiseen tutkimuskeskusteluun Moring kysyy, millaiseen ymmärrykseen Internetistä ja sen mahdollisuuksista kertomukset nojaavat ja millaisia työkaluja ne tarjoavat sen kuvittelemiseen.

Teemaa ”jäähvyäiset *Sinkkuelämälle*” puretaan kolmen katsauksen kautta, jotka erittelevät Suomessakin syksyllä 2004 loppuneen menestysarjan merkityksiä ja toimintatapoja. Queer-keskustelua jatkava Sanna Karkulehto pohtii ”pervojen hetkien” asemaa sarjassa. Yhden jakson (”Bi-elämän piruetit”) luetaan pohjaava katsaus painottaa ennalta-arvattavien ja heteronormatiivisten seksuaalisuuskäsitysten toisteisuutta, jotka saavat lisätehoa queer-hahmojen käytöstä.

Tarja Laine puolestaan erittelee sarjan tapaa kuvata muotia ja kulutuskulttuuria ja pohtii sekä sarjan tuottamia nautintoja että niiden ehtoja. Laineen mukaan *Sinkkuelämää* markkinoi elämäntapapropagandaa ja hyödykefeminiismiiä, jossa ostovoima, markkina-arvo ja tietyt elämäntavalliset ratkaisut linkittyvät viime kädessä melko kapeaksi ”hyvän elämän” kriteeristöksi. Emansipatorisista eleistään huolimatta sarja siis markkinoi elämäntapaa, johon osallistuminen on samalla myös etuoikeuden merkki.

Kerronnan teoriaan nojaavassa katsauksessaan Laura Saarenmaa puolestaan siirtää huomion *Sinkkuelämän* kerronnalliseen rakenteeseen. Saarenmaa tarkastelee erityisesti päähenkilö Carrien minämuotoisen kertojanäänän merkitystä sarjan vetovoimalle ja henkilöhahmojen rakentamiselle esittäen sen luottamuksellisena, jopa äidillisenä äänenä, joka kutsuu katsojan tarinamaailmaan. Katsaus painottaa, että kerronnallisen perusrakenteen pysyvyydestä huolimatta sarjan henkilöhahmoissa tapahtui kuuden tuotantokauden aikana kuitenkin myös selviä muutoksia.

Katsaukset nostavat esille populaarikulttuurisen nautinnon keskeisen kysymyksen: samalla kun sarja kuvasi naisten välistä ystävyyttä ja muodin muuttuvia trendejä, ironisoi parisuhdepuhetta ja esitti naishahmot seksuaalisesti aktiivisina, katsomisnautinnot limittyivät pakosti myös seksuaalisuutta, luokkaa, sukupuolta ja rotua koskeviin normeihin ja etuoikeuksiin. *Sinkkuelämää* on saanut loppusulkeumansa, mutta sen elämäntavalliset ohjeuorat ovat yhä voimissaan.

Helsingissä, 15.11.2004

Susanna Paasonen

Lähteet

- Bruzzi, Stella (1998), *Undressing Cinema: Clothing and Identity in the Movies*. New York: Routledge.
- Cartwright, Lisa (1995), *Screening the Body: Tracing Medicine's Visual Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Cohan, Steven ja Hark, Ina Rae, toim. (1993), *Screening the Male: Exploring Masculinities in Hollywood Cinema*. New York: Routledge.
- Gaines, Jane ja Herzog, Claudette, toim. (1990), *Fabrications: Costume and the Female Body*. London: BFI & Routledge.
- Jeffords, Susan (1994), *Hard Bodies: Hollywood Masculinity in the Reagan Era*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Shapiro, Steven (1993), *The Cinematic Body*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sihvonen, Jukka (1996), *Aineeton syli: johdatus audiovisuaaliseen tulevaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Straayer, Chris (1996), *Deviant Eyes, Deviant Bodies*. New York: Columbia University Press.
- Tasker, Yvonne (1993), *Spectacular Bodies: Gender, Genre and the Action Cinema*. London: Routledge.